

Ks. Edward Wiszowaty

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

Wydział Teologii

BUDOWANIE KOMUNII Z BOGIEM W RODZINIE PRZEZ SŁOWO BOŻE

Pismo Święte i moc słowa Bożego jako fundament życia zarówno społecznego, jak i osobistego, były głównym tematem homilii wygłoszonej przez ojca Świętego Jana Pawła II 6 czerwca 1999 roku w Pelplinie, w drugim dniu jego siódmej pielgrzymki do Ojczyzny. „Błogosławieni ci, którzy słuchają Słowa Bożego i zachowują je” – przypomniał wówczas papież Chrystusowe błogosławieństwo z Ewangelii św. Łukasza i prosił rodaków: „zważywszy na nowe wyzwania, jakie stoją wobec współczesnego człowieka i całych społeczeństw, trzeba, abyśmy wciąż w sobie odnawiali świadomość, czym jest Słowo Boże, jakie jest jego znaczenie w życiu chrześcijanina, w życiu Kościoła i całej ludzkości. Jaka jest jego moc!”¹. Dalej święty Jan Paweł II mówił: „[...] kiedy podczas liturgii biorę do rąk księgę Ewangelii i na znak błogosławieństwa wznoszę ją nad zgromadzeniem i nad całym Kościołem, czynię to z nadzieją, że nadal będzie ona Księgą życia każdego wierzącego, każdej rodziny i całych społeczeństw”². Czy słowa te (*Ewangelia księgą życia każdej rodziny*) dzisiaj, w dynamicznie i radykalnie zmieniającym się środowisku społeczno-kulturowym, w którym żyją współczesne rodziny, nie wydają się utopią? Pytanie to nie ma charakteru retorycznego, na co wyraźnie wskazuje polski socjolog i medioznawca Tomasz Goban-Klas, który pisze: „Szeroko rozumiane media stały się współcześnie środowiskiem człowieka: wirtualność

¹ Homilia Jana Pawła II wygłoszona podczas Mszy św. w Pelplinie, w: *VII pielgrzymka Jana Pawła II do Ojczyzny*, oprac. J.J. Górny, Olsztyn 1999, s. 32.

² Tamże, s. 33.

stała się jego rzeczywistością. Swój dzień powszedni zaczyna on często nie jak dawniej – od modlitwy, lecz od włączenia radia, i kończy go nie modlitwą wieczorną, ale wyłączeniem telewizora lub radia”³. Czy w tej sytuacji nie należałoby więc raczej powiedzieć, że „Księgą życia” współczesnej rodziny są o wiele bardziej szeroko rozumiane media, które w ostatnich latach częściej bywają platformą zmasowanego ataku na małżeństwo i rodzinę niż dostarczają im wsparcia? „W ostatnich latach, zwłaszcza w niektórych organizacjach międzynarodowych i krajowych, bardzo aktywni stali się przedstawiciele filozofii czy ideologii gender” – pisze książd profesor Ryszard Sztychmiller. I kontynuuje: „Uznają oni monogamiczne małżeństwo jednego mężczyzny i jednej kobiety oraz wychowanie dzieci w rodzinie i w szkole zgodnie z przekonaniem rodziców, za szkodliwe stereotypy, które należy zwalczać, zastępując je innymi formami życia i wychowania. Wykorzystują do tego także międzynarodowe i krajowe organizacje, a w nich instrumenty prawne i finansowe, aby za pieniądze podatników narzucać ludziom swoją ideologię”⁴. Trudno się dziwić, że w atmosferze pogoni małżonków za dobrami materialnymi, przywiązywania coraz większej wagi do zapewnienia wysokich standardów ekonomicznych, stanowiących współcześnie jedyny miernik tzw. jakości życia oraz ogólnie nieprzychylnym klimacie wobec trwałości, nierozzerwalności związku małżeńskiego i wierności małżeńskiej, od kilku dekad utrwała się w Polsce tendencja wzrostu liczby rozwodów, przy czym należy podkreślić, że w ostatnim dziesięcioleciu uległa ona wyraźnemu przyspieszeniu ze wszystkimi tego konsekwencjami. Dziś co trzecie małżeństwo rozwodzi się. Profesor Bożena Balcerzak-Paradowska wykazuje, że najbardziej spójne rodziny żyją w Polsce południowo-wschodniej, czyli na terenach o najwyższej religijności⁵. Być może więc słowa św. Jana Pawła II nie są utopią, jak na pierwszy rzut oka może się wydawać. Zawierają bowiem ponadczasowe przesłanie pastoralne. Wymagają jednak refleksji nad ich głębokim sensem i odważnego podejmowania z nowym zapałem działań duszpasterskich, dzięki którym rodziny chrześcijańskie odkrywają Ewangelię jako księgę życia i będą karmić się słowem Bożym w celu budowania komunii z Bogiem i między członkami wspólnoty małżeńsko-rodzinnej. Idąc tym tokiem myślowym, w pierwszej części przedłożonego opracowania podjęta zostanie próba ukazania, że biblijny obraz małżeństwa i rodziny odpowiada najgłębszym pragnieniom większości kobiet i mężczyzn. Wynika bowiem z natury człowieka, stworzonego na obraz i podobieństwo Boże. Ta, jedyna w swoim rodzaju, wspólnota małżeńsko-rodzinna, ma szansę urzeczywistnienia w obarczonej

³ T. Goban-Klas, *W stronę społeczeństwa medialnego*, <http://www.up.krakow.pl.ktima/ref2005/globalan.pdf>, s. 4 z 11 [dostęp: 08.03.2013]. Szerzej, zob. także w: T. Goban-Klas, *Cywilizacja medialna: geneza, ewolucja, eksplozja*, Warszawa 2005.

⁴ R. Sztychmiller, *Konstytucyjna ochrona rodziny a gender*, w: *Favor matrimonii? Teoria i praktyka*, red. L. Świto, M. Tomkiewicz, Olsztyn 2014, s. 44.

⁵ M. Przeciszewski, *Prof. Balcerzak-Paradowska: polska rodzina coraz częściej się rozpada*, http://magazynfamilia.pl/artykuly/Prof_BalcerzakParadowska_polska_rodzina_coraz_czesciej_sie_rozpada,9621,76.html, [dostęp: 03.03.2015].

grzechem ziemskiej rzeczywistości jedynie w oparciu o słowo Boże, na co zostanie zwrócona uwaga w części drugiej niniejszego opracowania. Podsumowanie zaproponowanych analiz stanowić będzie refleksja na temat praktycznego wymiaru życia słowem Bożym w rodzinie.

KRÓLESTWO BOŻE NA ZIEMI

Także dzisiaj, mimo wspomnianego wyżej klimatu i niejednokrotnie przeżytych niepowodzeń, większość ludzi żywi w swoich sercach pragnienie trwałego, uszczęśliwiającego związku z osobą, której można w pełni zaufać i dzielić z nią nie tylko chwile szczęścia, ale również trudy codzienności. To pragnienie prawdziwej miłości można z pewnością interpretować jako zamiar miłującego Boga wpisany w ludzką egzystencję, który nie został zniweczony nawet przez grzech pierworodny. W związku z powyższym zadaniem Kościoła wydaje się z jednej strony wzmacnianie tego naturalnego pragnienia, z drugiej zaś wprowadzanie w stworzoną przez Boga rzeczywistość i zachęcanie, by temu cudownemu działaniu Stwórcy zaufać. To zadanie może być najlepiej zrealizowane poprzez odwołanie się do tradycji biblijnej, bowiem wskazane wyżej idee znajdują w tej tradycji pełne odzwierciedlenie⁶. Biblia, podobnie jak mitologiczna literatura grecka⁷, ukazuje sytuację pierwszego człowieka – Adama⁸, jako niekomfortową z powodu jego samotności: „[...] Pan Bóg rzekł: *Nie jest dobrze, żeby mężczyzna był sam; uczynię mu zatem odpowiednią dla niego pomoc*”⁹. Słowa te stanowią jakby preludium opisu stworzenia pierwszej kobiety – zauważa św. Jan Paweł II i wyjaśnia, że znaczenie pierwotnej samotności przechodzi wraz z tym opisem w krąg znaczenia pierwotnej jedności, którego punktem kulminacyjnym wydają się słowa: „Dlatego to mężczyzna opuszcza ojca swego i matkę swoją i łączy się ze swą żoną tak ściśle, że stają się jednym ciałem” (Rdz 2,24), na które powołuje się Jezus w rozmowie z faryzeuszami¹⁰.

⁶ Por. Papieska Komisja Biblijna, *Biblia a moralność. Biblijne korzenie postępowania chrześcijańskiego*, tłum. R. Rubinkiewicz, Kielce 2009, s. 9.15.

⁷ W „Uczcie” Platona Arystofanes powiada o tym, jak przed wiekami na świecie żyły istoty trzech płci: męskiej, żeńskiej i androgynon (połączenie kobiety i mężczyzny, albo ludzi tej samej płci). Androgynoni mieli cztery ręce i cztery nogi oraz dwie głowy. Przekonani o swej sile zaatakowali bogów, aby zająć ich miejsce. Rozzłoszczony Zeus za karę porozcinał ich na pół. Od tej pory rozcięte połówki tęsknią za sobą, szukając się wzajemnie, aby się zjednoczyć. Por. http://pl.wikipedia.org/wiki/Eros_%28mitologia%29, [dostęp: 11.03.2015]. Zob. również: Z. Kubiak, *Afrodyta i Eros*, w: tegoż, *Mitologia Greków i Rzymian*, Warszawa 2003.

⁸ Na temat znaczenia terminu „Adam” w „Księdze Rodzaju” szerzej zob. w: M. Join-Lambert, X. Leon Dufour, *Adam*, w: *Słownik teologii biblijnej*, red. X. Leon Dufour, Poznań-Warszawa 1973, s. 40-43.

⁹ Cytaty Pisma św. według: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac. Zespół Biblistów Polskich, Poznań-Warszawa 1980.

¹⁰ Por. Jan Paweł II, *Mężczyzną i niewiastą stworzył ich. Konferencje wygłoszone podczas śródowych audycji ogólnych 5.IX.1979 r. – 2.IV.1980 r.*, Citta del Vaticano 1980, s. 27.

Także inne, mniej znane teksty Biblii, mówią o tej samotności człowieka, jako o stanie co najmniej przykrym i niepożądanym. Dla przykładu przytoczmy tekst z Księgi Koheleta 4,7-12: „I inną jeszcze widziałem marność pod słońcem: oto jest ktoś sam jeden, a nie ma drugiego, i syna nawet ni brata nie ma żadnego – a nie ma końca wszelkiej jego pracy, i oko jego nie syci się bogactwem: «Dla kogoż to się trudzę i duszy swej odmawiam rozkoszy?»» To również jest marność i przykre zajęcie. Lepiej jest dwom niż jednemu, gdyż mają dobry zysk ze swej pracy. Bo gdy upadną, jeden podniesie drugiego. Lecz samotnemu biada, gdy upadnie, a nie ma drugiego, który by go podniósł. Również gdy dwóch śpi razem, nawzajem się grzeją; jeden natomiast jakże się zagrzeje?» W podobny sposób wyraża się Jozue ben Sirah, autor księgi zwanej Mądrością Syraha: „Kto ma żonę dobrą, ma początek posiadłości; pomoc wedle niego jest i filar jako odpocznienie. – Gdzie nie ma płotu, rozszarpią posiadłość, a gdzie niewiasty nie ma, wzdycha potrzebujący. Któż wierzy temu, który gniazda nie ma i który szuka przytułku tam, gdzie go noc zastanie, jak przepasany zabójca, który biega od miasta do miasta?» (Syr 36,26-28)¹¹. Biblijne teksty, jakkolwiek w swej treści nawiązują do tęsknoty za drugim człowiekiem wyrażonej w mitologii greckiej, różnią się od tych mitów w sposób zasadniczy. Przede wszystkim, jak łatwo zauważyć, nie mówią o groźnych, zazdrosnych bóstwach, toczących między sobą wojny, lecz o Bogu jednym, którego Księga Mądrości nazywa „miłośnikiem życia” (11,26). To On stworzył ludzi jako mężczyznę i kobietę i jako dwoje (a więc jako wspólnota osób) są oni obrazem Stwórcy (Rdz 1,27)¹². Dzięki temu stała się możliwa więź między tymi osobami, oparta na miłości, i to właśnie w miłości człowiek okazuje się prawdziwym obrazem Boga (por. 1 J 4,8: „Kto nie miłuje, nie zna Boga, bo Bóg jest miłością”)¹³. Biblia poświadcza jeszcze jedną prawdę, wyjaśniającą dramatyczne napięcie między mężczyzną i kobietą, którego jesteśmy świadkami: pragnienie Boga, by człowiek był jego obrazem, zostało zakłócone i mogło zostać całkowicie zaprzepaszczone. Opowiada o tym biblijna historia o miejscu pierwotnego szczęścia człowieka – ogrodzie Eden. Analiza tej historii podsuwa myśl, że miłość, czyli prawdziwa więź między mężczyzną i kobietą, możliwa jest tylko wtedy, gdy będzie realizowana według wzorca biblijnego raju. Ten raj (ogród Eden), to miejsce szczęścia, ale przede wszystkim miejsce wzajemnego zaufania, które ma swoje źródło w pełnym ufności przebywaniu z Bogiem. Dlatego raj jest opisywany jako miejsce, w którym Adam i Ewa mogli być wobec siebie zupełnie szczerzy. Jednakże biblijny raj został bezpowrotnie utracony. Kraina wzajemnego zaufania i szczęścia zamieniła się w kraj wygnania i lęku. Poza rajem więź miłości jest zawsze zagrożona przez lęk i przemienia się często, mimo woli, w panowanie i ucisk. Jednakże gdziekolwiek i ilekroć wzrasta wzajemne zaufanie, ludzie jednocześnie

¹¹ Cyt. wyjątkowo według: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie polskim W. O. Jakuba Wójka S. J.*, Kraków 1962.

¹² Por. P.M. Zulehner (unter Mitarbeit von A. Heller), *Pastoraltheologie*, Bd. 3, *Übergänge. Pastoral zu den Lebenswenden*, Düsseldorf 1990, s. 151.

¹³ Tamże.

odnajdują ślady utraconego raju. Dlatego ludowa mądrość nazywa miłość między kobietą i mężczyzną „rajem na ziemi”¹⁴. To także ślad Królestwa Bożego oczekiwanego przez wszystkich wierzących.

SŁOWO BOŻE JAKO FUNDAMENT WSPÓLNOTY Z BOGIEM I Z LUDŹMI

W teologii przyjmuje się, że „słowo Boże [jest to – E.W] rzeczywistość Objawienia Bożego, będąca osobistym aktem objawiającego się Boga w celu nawiązania z człowiekiem relacji opartej na prawdzie i miłości”¹⁵. Przez swoje słowo Bóg objawia ludziom siebie i daje się poznać¹⁶. „«Właśnie to słowo – jak przypomina papież Benedykt XVI za autorem Pierwszego Listu św. Piotra – ogłoszono [...] [ludziom – E.W.] jako Dobrą Nowinę» (1 P 1,25; por. Iz 40,8). [...] Słowo to, trwające na wieki, weszło w czas. Bóg wypowiedział swoje odwieczne Słowo w sposób ludzki: Jego Słowo «stało się ciałem» (J 1,14)”¹⁷. Słowo Boże jest najważniejszym źródłem wiedzy na temat chrześcijańskiego obrazu Boga i wynikającego z niego obrazu człowieka¹⁸. Przez swoje słowo Bóg objawia się ludziom, przekazuje prawdę i działa przemieniając wewnętrznie człowieka. Za pomocą słowa Bóg nawiązuje kontakt z człowiekiem i zaprasza go do dialogu. Słuchając słowa Bożego i kontemplując je we wspólnocie Kościoła, człowiek odkrywa osobiste powołanie do wspólnoty z Bogiem i innymi ludźmi¹⁹. W słowie Bożym słuchacz rozpoznaje bowiem Jezusa, który gromadzi ludzi, naucza, powołuje uczniów, wybiera apostołów i przekazuje im posłannictwo głoszenia Dobrej Nowiny wszystkim narodom²⁰. Wokół słowa Bożego rodzi się wspólnota między Jezusem a ludźmi oraz budzi i rozwija wiarę²¹. Osoba i czyny Jezusa umacniają wiarę w słuchaczach. I chociaż spełniają ważną rolę w powstaniu i rozwoju wspólnoty eklezjalnej, to trzeba jednak pamiętać, że wiele czynów zbawczych Jezus dokonał za pomocą

¹⁴ Tamże, s. 152.

¹⁵ S. Hareźga, *Słowo Boże*, w: [dalej: EK], t. 18, red. E. Gigilewicz, Lublin 2013, kol. 403.

¹⁶ Obecnie, jak wynika z przeglądu literatury teologicznej, istnieje duże zainteresowanie wśród badaczy znaczeniem słowa Bożego w życiu człowieka. Zob. np.: A. Czaja, *Zasadnicze elementy teologii Słowa Bożego*, „Roczniki Teologiczne” 55,2 (2008), s. 77-98; S. Dyk, *Relacja między przepowiadaniem słowa Bożego a Kościołem*, „Kieleckie Studia Teologiczne” 7 (2008), s. 27-42; J. Kochel, *Prymat słowa Bożego w katechezie*, „Katecheta” 53,12 (2009), s. 4-10; J. Kudasiewicz, *Słowo Boże – żywe i skuteczne*, „Kieleckie Studia Teologiczne” 7 (2008), s. 67-80; G. Kusz, *Katecheza w służbie Słowa Bożego*, Opole 2009.

¹⁷ Benedykt XVI, *Posynodalna adhortacja apostolska „Verbum Domini”*, Poznań 2010, [dalej: VD], 1.

¹⁸ J. Kudasiewicz, *Pismo św. w teologii i duszpasterstwie. Rys historyczno-metodologiczny, w: Biblia w nauczaniu chrześcijańskim*, red. J. Kudasiewicz, Lublin 1991, s. 26 i nn.

¹⁹ VD 2.

²⁰ Zob. np. Mt 28,19; Mk 4,18-23; Łk 6,13.17-18; por. o tym np. S. Dyk, *Relacja między przepowiadaniem słowa Bożego a Kościołem*, s. 28-32.

²¹ Sobór Watykański II, *Dekret o posłudze i życiu prezbiterów „Presbyterorum ordinis”* [dalej: DK], 4.

słowa²². Przykładowo Jezus za pomocą słowa wypędzał złe duchy, odpuszczał grzechy i wyjaśniał zbawcze znaczenie cudów (np. ukazując sens swojej męki, śmierci i zmartwychwstania)²³. Słowo Boże spełniło też ważną rolę w powstaniu i rozwoju wspólnoty eklezjalnej. Chrystus, posługując się słowem i czynem, założył Kościół²⁴. W tej wspólnocie za pomocą słowa są głoszone i wyjaśniane zbawcze dzieła Boga, wśród których najważniejszymi są śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa²⁵. Głoszenie słowa Bożego jest znakiem obecności Chrystusa we wspólnocie eklezjalnej. Samo słowo Boże pozwala poznać kim jest Bóg oraz jakie są Jego zbawcze działania w świecie i w Kościele. Przez to słowo Bóg daje łaskę i zbawia człowieka. W słowie Bożym zawiera się zaproszenie skierowane do człowieka, aby w wolności odpowiedział na Boże zaproszenie, podejmując dialog z Bogiem i współpracując z Nim w odkrywaniu i realizacji osobistego powołania. Dzięki słowu Bożemu człowiek rozpoznaje także siebie: kim jest, jaka jest jego godność, jaki zbawczy plan wobec niego ma Bóg oraz odczytuje Boże zaproszenie do współpracy w dziele zbawienia. Słowo Boże spełnia też istotną rolę w interpretacji ludzkiej egzystencji. Rozważając teksty Pisma Świętego człowiek ma możliwość konfrontacji własnego życia z orędziem ewangelicznym.

Podstawowym miejscem głoszenia słowa Bożego jest wspólnota eklezjalna. Kościół istnieje bowiem nie tylko przez sakramenty święte, ale także przez przepowiadane słowo Boże oraz przez chrześcijańskie życie wiernych. Głoszone słowo Boże tworzy i umacnia wspólnotę osób wierzących²⁶. Za Ojcami Soboru Watykańskiego II przypomina o tym papież Benedykt XVI, stwierdzając: „Kościół jest [...] wspólnotą, która słucha słowa Bożego i je głosi. Kościół nie żyje samym sobą, lecz Ewangelią, z której zawsze i wciąż na nowo czerpie wskazania na dalszą drogę. [...] Kościół i słowo Boże są ze sobą nierozłącznie związane. Kościół żyje słowem Bożym i słowo Boże rozbrzmiewa w Kościele, w jego nauczaniu i w całym jego życiu”²⁷. Nie można zatem słowa Bożego ograniczać tylko do tekstów Pisma Świętego. „Słowo objawione nadal jest zwiastowane i słuchane w Kościele, który stara się je głosić całemu światu, aby odpowiedzieć na jego potrzebę zbawienia. W ten sposób Słowo kontynuuje swe dzieło w *żywym głoszeniu*, obejmującym różne formy ewangelizacji, wśród których najważniejsze to głoszenie i katecheza, sprawowanie liturgii i posługa miłości. Tak rozumiane głoszenie, w mocy Ducha Świętego, jest żywym Słowem Bożym przekazywanym żywym

²² Tamże; zob. także np. S. Dyk, *Relacja między przepowiadaniem słowa Bożego...*, s. 32 i nn.

²³ Zob. np. Mk 2, 1-12; Łk 24, 25-27.

²⁴ J. Tomczak, *Słowo Boże buduje Kościół*, <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/K/wam/spotkania-2-4.html> [dostęp: 02.03.2015].

²⁵ Zob. np. Dz 2, 22-36.

²⁶ Por. Sobór Watykański II, *Dekret o misyjnej działalności Kościoła „Ad gentes divinitus”* [dalej: DM], 1,6,15.

²⁷ Benedykt XVI, *Słowo Boże źródłem odnowy Kościoła. Przemówienie Do uczestników kongresu z okazji 40. rocznicy ogłoszenia soborowej Konstytucji «Dei verbum»* (16 IX 2005), http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/40dv_16092005.html, [dostęp: 27.02.2015]; por. KK 8.

osobom. W zakres Słowa Bożego wchodzi, niczym owoce korzeni, prawdy wiary Kościoła na polu dogmatycznym i moralnym”²⁸. Tak więc budowanie wspólnoty człowieka z Bogiem nie jest możliwe bez słowa Bożego przepowiadanego we wspólnocie eklesjalnej. Słowo Boże spełnia ważną rolę w gromadzeniu ludzi wokół osoby Chrystusa oraz w tworzeniu i umacnianiu Kościoła. Ze słuchania słowa Bożego rodzi się wiara w Boga, rozumiana jako osobowy akt, angażujący całego człowieka²⁹. Również umocnienie tej wiary i naśladowanie Chrystusa w życiu codziennym wymaga nieustannego karmienia się „żywym słowem Boga”³⁰.

Wokół słowa Bożego przepowiadanego w Kościele tworzy się, umacnia i rozszerza nie tylko wspólnota ludzi z Bogiem, ale także między sobą. Cała społeczność osób wierzących jest właściwym adresatem głoszonego orędzia zbawienia. To orędzie buduje wiarę nie tylko pojedynczych słuchaczy, ale także wspólnoty osób. Między słuchaczami słowa Bożego zawiązuje się więź oparta na wierze³¹. Przepowiadane słowo Boże, „[...] które jest żywe i trwa”³² pomaga w ukazaniu słuchaczom doskonałości Trójcy Świętej i jej odwiecznego zamysłu zbawienia człowieka we wspólnocie Kościoła oraz w uświadomieniu, na czym polega autentyczne zjednoczenie osób³³. Stwarza też odpowiednie warunki do zrozumienia, na czym polega zjednoczenie osób oparte na autentycznych i pogłębionych kontaktach interpersonalnych. Słowo Boże „wskazuje, że żadna relacja człowieka do Jezusa Chrystusa nie dokonuje się wyłącznie w ramach indywidualnej historii odizolowanych od siebie jednostek, lecz we wspólnocie całej ludzkości i w służbie dla niej”³⁴. Pomaga też słuchaczom doświadczyć obecności Boga we wspólnocie wiary. Jednocześnie w przepowiadanym słowie Bożym zawarta jest zachęta do wzajemnej miłości braterskiej, dzielenia się wiarą, wzrostu w wierze, składania ofiar duchowych oraz praktykowania uczynków miłosierdzia³⁵. Słowo Boże pobudza do większego zaangażowania w nawrócenie oraz budowanie więzi z Chrystusem i członkami wspólnoty Kościoła na wzór jedności Trójcy Świętej³⁶. W oparciu o słowo Boże dokonuje się budowanie prawdziwej wspólnoty chrześcijańskiej, w której Jezus Chrystus stanowi centrum³⁷. Wszyscy zgromadzeni wokół Jego osoby są zaproszeni do przyjęcia daru wiary i wzrostu w wierze

²⁸ Synod Biskupów. XII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów, *Słowo Boże w życiu i misji Kościoła. Instrumentum Laboris*, Watykan 2008, http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20080511_instrumentum-labor-xii-assembly_pl.html [dostęp: 2.03.2015], p. 9 f.

²⁹ J. Twardy, *Skuteczność głoszenia Słowa Bożego*, <http://www.kkbids.episkopat.pl/uploaded/a37/Anamnesis37-7aTwardy.pdf> [dostęp: 4.03.2015].

³⁰ Por. Hbr 4,12.

³¹ A. Zuberbier, *Wspólnota*, w: *Słownik teologiczny*, red. A. Zuberbier, Katowice 1998, s. 649.

³² 1 P 1, 23.

³³ A. Nadbrzeżny, *Wspólnota. W teologii*, w: EK, t. 20, kol. 1000.

³⁴ Tamże.

³⁵ Zob. szerzej o tym np. w: J. Twardy, *Aktualizacja słowa Bożego w kaznodziejstwie*, Przemysł 2009.

³⁶ W. Broński, *Przepowiadanie*, w: EK, t. 16, kol. 694; R. Kamiński, *Wprowadzenie do teologii pastoralnej*, Kraków 2001, s. 107-108, 111-112.

³⁷ Ef 2,20.

oraz świętości na wzór Jezusa Chrystusa. Ten wspólny cel przybliży wierzących do siebie oraz motywuje do większego zaangażowania w budowanie więzi z Bogiem i z Jego Kościołem³⁸. Opiera się bowiem na wspólnych wartościach i przekonaniach. Rezygnacja z przepowiadania słowa Bożego nie tylko uniemożliwia budowanie autentycznej wspólnoty, ale także sprawia, że w miejsce wspólnoty powstaje grupa osób, które dążą do osiągnięcia określonych celów i zadań. I chociaż tak rozumiana „wspólnota Kościoła jest w pierwszym rzędzie darem Ducha”³⁹, zawsze jednak wymaga ze strony słuchaczy aktywnej postawy w przyjęciu słowa Bożego oraz odpowiedzialnego włączenia się w jego głoszenie, uświęcanie świata i posługę miłości⁴⁰.

PRAKTYCZNY WYMIAR ŻYCIA SŁOWEM BOŻYM W RODZINIE

Wyżej ukazane rozumienie znaczenia słowa Bożego w budowaniu wspólnoty z Bogiem i z ludźmi ma swoje konsekwencje także w życiu rodziny. Właśnie w tym środowisku słowo Boże może stać się żywe, realnie obecne i skuteczne. Rodzina chrześcijańska uczestniczy bowiem w życiu i posłannictwie Kościoła⁴¹. W słowie Bożym zawarte są doświadczenia wszystkich pokoleń ludzi i rodzin, których historia życia wiąże się wprost z Bożym planem zbawienia. Czytanie i rozważanie tekstów Pisma Świętego pozwala odkryć odwieczne zamysły Boga względem rodziny, zapoczątkowane w akcie stwórczym Boga i spełniane w historii zbawienia. Szczególne miejsce zajmuje tu powołanie do bycia „Kościołem domowym”⁴². Więzy jedności i miłości, które łączą członków rodziny stają się obrazem więzów Boga z ludźmi. Wszyscy członkowie rodziny chrześcijańskiej są powołani do poszukiwania Boga, otwierania się na Niego i odnajdywania Go w codzienności interpretowanej w świetle słowa Bożego. Właśnie w rodzinie, przy pomocy słowa i świadectwa życia, ma miejsce przekazywanie prawd wiary i pielęgnowanie własnego powołania⁴³. W wypełnianiu tego zadania pomocne jest słowo Boże. Zawiera ono treści istotne w zwiastowaniu wiary oraz w nabywaniu cnót (np. nadziei, umiarkowania, roztropności, cierpliwości, męstwa) i kształtowaniu cnót postaw apostoelskich (np. troski o potrzeby bliźnich)⁴⁴. Rodzice są zarówno

³⁸ Zob. więcej o tym np. w: A. Czaja, *Benedykta XVI wizja Kościoła jako komunii*, „Studia Kozalińsko-Koło-brzeskie” 13 (2008), s. 47-58.

³⁹ A. Nadbrzeżny, *Wspólnota. W teologii...*, kol. 1000.

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ Jan Paweł II, *Adhortacja apostoelska „Familiaris consortio”* (22.11.1981), w: *Adhortacje Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1, Kraków 1996, [dalej: FC] 17.

⁴² Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*, [dalej: KK] 11; *Katechizm Kościoła Katolickiego* [dalej: KKK], 2205; por. J. Stala, *Katecheza o małżeństwie i rodzinie w Polsce po Soborze Watykańskim II. Próba oceny*, Tarnów 2004.

⁴³ KKK 1656.

⁴⁴ KK 11; Sobór Watykański II, *Dekret o apostołstwie świeckich „Apostolicam actuositatem*, 1965, [dalej: DA] 30.

no nauczycielami i wychowawcami, jak też świadkami wiary⁴⁵. Ich świadectwo życia połączone z modlitwą za dzieci i z dziećmi oraz czytaniem i rozważaniem tekstów Pisma Świętego spełnia ważną rolę w procesie rozwoju wiary potomstwa, w stopniowym wprowadzaniu do wspólnoty Kościoła i kształtowaniu postawy apostołstwa⁴⁶.

Rodzina chrześcijańska staje się wspólnotą wychowującą młode pokolenie do życia słowem Bożym na co dzień. Służy temu otwarcie rodziców i dzieci na to słowo. Teksty Pisma Świętego czytane i rozważane w rodzinie są drogowskazem codziennego życia. Pomagają odkryć własną tożsamość poszczególnych członków rodziny (kim są i kim powinni być), zrozumieć siebie i innych oraz odczytać i realizować osobiste powołanie. Słowo Boże przyczynia się też do budowania wspólnoty małżeńsko-rodzinnej oraz do odkrywania własnego miejsca w Kościele i apostołskiego zaangażowania w świat. „Słowo Boże stanowi cenne wsparcie także w trudnościach życia małżeńskiego i rodzinnego”⁴⁷. Zawiera bowiem cenne wskazówki, pomocne w zmianie myślenia i działania. W oparciu o to słowo małżonkowie mogą wprowadzać ład w sferze uczuć i kształtować więzi między sobą oraz doskonalić sposoby prowadzenia dialogu i rozwiązywania konfliktów. Również w wychowaniu dzieci rodzice mogą znaleźć pomoc w słowie Bożym. Jest ono źródłem cennej wiedzy na temat macierzyństwa i ojcostwa, w tym także bycia dobrym, mądrym i odpowiedzialnym wychowawcą⁴⁸. Spełnia też ważną rolę w rozwiązywaniu trudności wychowawczych. Zawarte są w nim ponadczasowe wskazówki na temat wychowania dzieci. Odwołanie do słowa Bożego pomaga rodzicom w umacnianiu własnej wiary i wspomaganiu dzieci w dostrzeganiu związków między słowem Bożym a modlitwą i sakramentami⁴⁹. Samo jednak pobożne czytanie słowa Bożego nie wystarczy. Potrzebna jest modlitewna refleksja. „Czytaniu Pisma świętego powinna towarzyszyć modlitwa”⁵⁰. Przykładowo rodzina może raz w tygodniu (np. w sobotę lub w niedzielę) oraz przy okazji świąt i uroczystości kościelnych wspólnie czytać i rozważać teksty Pisma Świętego. W związku z tym pożyteczna wydaje się zarówno *lectio divina*⁵¹, jak też praktyka dzielenia się Ewangelią⁵². Metody te spełniają ważną rolę w rozeznawaniu

⁴⁵ Paweł VI, *Adhortacja apostołska „Evangelii nuntiandi” o ewangelizacji w świecie współczesnym*, [dalej: EN] 21, 41. Zob. także więcej o tym np. w: M. Marczewski, *Rodzina. W teologii pastoralnej*, w: EK, t. 17, kol. 183-184.

⁴⁶ Zob. o tym np. w: J. Stala, *W kierunku integralnej edukacji religijnej w rodzinie: próba refleksji nad nauczaniem Jana Pawła II w kontekście polskich uwarunkowań*, Tarnów 2010.

⁴⁷ VD 85.

⁴⁸ Zob. tym np. w: J. Stala, *Wyzwania stojące przed rodziną w realizacji misji wychowawczej*, „Polonia Sacra” 13 (2009) nr 25, s. 159-169.

⁴⁹ Zob. np. E. Osewska, J. Stala, *W kierunku katechezy rodzinnej*, Kielce 2010.

⁵⁰ VD 85.

⁵¹ Szczegółowe omówienie tej metody można znaleźć np. w: VD 87; R. Wróbel, „*Lectio divina*”: warunki, korzyści i zagrożenia, „Polonia Sacra” 14 (2010), nr 26, s. 67-78; G. Zevini, *Lectio divina we wspólnocie chrześcijańskiej: duchowość, metoda, praktyka*, Kraków 2004.

⁵² Zob. o tej metodzie pisze np. w: R. Kamiński, *Biblia w życiu parafii*, w: *Biblia w nauczaniu chrześcijańskim*, s. 158-159; J. Kochel, Z. Marek, *Pedagogika biblijna w katechezie*, Kraków 2012;

woli Bożej oraz w integralnej formacji siebie w oparciu o słowo Boże. Umacniają też więzi między członkami rodziny. Służą budowaniu jedności we wspólnocie małżeńsko-rodzinnej. Dlatego w każdym chrześcijańskim domu Pismo Święte powinno być przechowywane godnie i na centralnym miejscu tak, aby członkowie rodziny mieli łatwy dostęp do niego i mogli posługiwać się nim⁵³. Na uwagę zasługuje również zapisywanie rozważanych tekstów Pisma Świętego na kartkach i umieszczenie ich w widocznym miejscu w mieszkaniu. To pozwala nie tylko zapamiętać słowo Boże, ale także odwołać się do niego w codziennych sytuacjach. W ten sposób teksty Pisma Świętego towarzyszą rodzinie w ocenie i interpretacji wydarzeń, odczytywaniu woli Bożej i kształtowaniu codziennego życia w duchu ewangelicznym.

Życie słowem Bożym w rodzinie nie jest możliwe bez szczególnego zaangażowania kobiety – żony i matki. „Geniusz kobiecy” spełnia szczególną rolę w procesie poznawania i rozważania tekstów Pisma Świętego przez członków rodziny⁵⁴. „To matki – jak trafnie zauważył Benedykt XVI – w domu rodzinnym potrafią pobudzić do słuchania Słowa, osobistej relacji z Bogiem, ukazują sens przebaczenia i ewangelicznego dzielenia się. Ponadto niosą miłość, są nauczycielkami miłosierdzia i budowniczymi pokoju, wnoszą ciepło i człowieczeństwo w świat, który zbyt często ocenia osoby, chłodno na nie patrząc przez pryzmat korzyści”⁵⁵. Zaangażowanie kobiet w formację opartą na Piśmie Świętym przyczynia się również do kształtowania duchowości biblijnej małżonków i ich dzieci.

W rzetelnej formacji chrześcijańskiej opartej na słowie Bożym rodzina potrzebuje wsparcia ze strony wspólnoty Kościoła⁵⁶. Pomocne są tu prowadzone pod kierunkiem duszpasterzy i odpowiednio przygotowanych animatorów kręgi biblijne. Na uwagę zasługuje również katecheza parafialna adresowana do rodziców i ich dzieci, związana z przygotowaniem do przyjęcia sakramentów. Obok tego wartościowe wydają się różne formy duszpasterstwa rodzin (np. Domowy Kościół, droga neokatechumenalna, wspólnota małżeństw Jana Pawła II, Wspólnota Trudnych Małżeństw „Sychar”) i małe wspólnoty składające się z rodzin, które systematycznie spotykają się na wspólnej modlitwie i rozważaniu Pisma Świętego⁵⁷. Spełniają one istotną rolę w otwieraniu się na słowo Boże, słuchaniu go i rozważaniu, a przez to w osobistym zaangażowaniu się w dialog z Bogiem i wypełnianiu Jego woli w codziennym życiu rodziny.

S. Łabendowicz, *Metody biblijne we wspólnocie*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 12 (2012) nr 4, s. 85-90.

⁵³ Takie zalecenie zawarte jest w *Posynodalnej adhortacji apostolskiej Ojca Świętego Benedykta XVI do biskupów i duchowieństwa do osób konsekrowanych i wiernych świeckich „Verbum Domini” o słowie Bożym w życiu i misji Kościoła*. Zob. Tamże 85.

⁵⁴ Przykładowo wymienić można tu postać św. Joanny Beretty Molla patronki małżeństw i rodzin. Zob. np. P. Molla, E. Guerriero, *Święta Joanna Beretta Molla*, Kraków 2011; E. Stadtmüller, *Święta Joanna Beretta-Molla*, Kraków 2007.

⁵⁵ VD 85.

⁵⁶ Tamże.

⁵⁷ Tamże.

ZAKOŃCZENIE

O ile niezaprzeczalnym wydaje się pragnienie większości kobiet i mężczyzn, by wspólnie budować szczęśliwy, oparty na miłości, wierności i wzajemnym zaufaniu związek, który stanie się fundamentem rodziny, to realizacja tego pragnienia w pluralistycznym, nastawionym na samorealizację społeczeństwie, staje się coraz bardziej problematyczna. Kultura więzi między kobietą i mężczyzną bez wątpienia w dużej mierze zależy od globalnych uwarunkowań społeczno-kulturowych. Te natomiast we współczesnych, wysoce skomplikowanych, społeczeństwach ponowoczesnych, są zdecydowanie odmienne od akceptowanych w społeczeństwie tradycyjnie chrześcijańskim. Pociąga to za sobą konsekwencje, których negatywnym przejawem jest cierpienie wielu osób (małżonków, którzy zdecydowali się na zerwanie zawartego związku, dzieci, które w jednej chwili tracą bezpieczną przystań, którą był rodzinny dom). W tej niewątpliwie skomplikowanej sytuacji społeczno-kulturowej wydaje się koniecznym powrót „do początku”, czyli do owej pierwotnej jedności, która swoimi korzeniami sięga faktu stworzenia człowieka mężczyzną i kobietą. Powrót ten może dokonać się między innymi na drodze rozważania słowa Bożego w rodzinie, które pomaga nie tylko w budowaniu żywej więzi z Bogiem, ale także z innymi członkami rodziny. Uzdalnia też do nieustannego odkrywania uszczęśliwiającego i w efekcie zbawczego znaczenia małżeństwa i rodziny.

BUILDING COMMUNION WITH GOD IN THE FAMILY BY THE WORD OF GOD

Summary

Marriage and the family are today the subject of many studies in the area of humanities, to mention the social anthropology, pedagogy, psychology, sociology, including the sciences of theology. On the one hand studies draw attention to the significant changes that have taken place in the space of the functions of these institutions, on the other hand to the secularization of marriage and family and the ensuing crisis, the most glaring example of which is the growing number of divorces. At the same time longing for a successful marriage and family relationships as the source of a happy life seems to be an undeniable fact.

The author of the article in the article, in the submitted analyses, seeks to show that true community can exist only on the foundation of the word of God. At the same time he shows the practical dimension of life with the word of God in the family. He draws attention to reading and meditating on the word of God and the role of the word in building relationships, resolving of family crises and upbringing children.

Słowa kluczowe: rodzina, słowo Boże, wspólnota, małżeństwo, budowanie więzi

Key words: family, the word of God, communion, marriage, building relationships